

Kleuterparticipatie en transitie naar de kleuterklas

Projectvoorstel VBJK

Inhoud

1. Motivering	1
2. Luik 1: Film met 'inspiring practises' inzake transitie naar de kleuterklas	2
3. Luik 2: Lerend netwerk van pedagogische begeleiders uit onderwijs en kinderopvang	3
4. Luik 3: Conferentie in september	5
5. Achtergrond.....	6
5.1 Wat kunnen we leren van onderzoek?	6
5.2 Korte voorstelling VBJK	8
Bibliografie	12

1. Motivering

Uit de recente internationale literatuur weten we dat het regelmatig volgen van kwalitatief kleuteronderwijs heel belangrijk is zeker voor kansarme en anderstalige kinderen. De acties rond kleuterparticipatie binnen het Gentse (en Vlaamse) onderwijs uit het recente verleden hebben zich voornamelijk toegespitst op het overtuigen van de ouders die hun peuter niet of weinig lieten participeren van het belang van kleuteronderwijs. Maar recente wetenschappelijke inzichten leren ons dat we ook moeten inzetten op de manier waarop deze kinderen en hun ouders worden geïnformeerd en opgevangen. M.a.w. de kleuterschool moet rijp zijn om deze zeer jonge kinderen op de gepaste manier op te vangen. VBJK is betrokken bij verschillende projecten over de transitie naar de kleuterklas: twee Europese Erasmus+ projecten die zopas van start gingen en drie onderzoeksprojecten in samenwerking met de Universiteit Gent (Vakgroep Sociaal Werk en Sociale Pedagogiek en het Steunpunt Diversiteit en Leren). In een eerste onderzoeksproject 'EDUCARE' dat liep van 2015 tot voorjaar 2016 werd ondermeer een boeiend bezoek aan Denemarken gebracht. Daarnaast is er het doctoraatsonderzoek van Katrien van Laere, dat vooral de visies van ouders en medewerkers onderzocht en tot slot een FWO onderzoek dat nagaat hoe de overgang beleefd wordt door kansarme en anderstalige kinderen. Deze onderzoeken brengen voornamelijk knelpunten en moeilijkheden in kaart vanuit het perspectief van alle betrokkenen. Het is echter belangrijk om dit aan te vullen en te vertalen naar concrete beleids- en praktijkaanbevelingen. De resultaten van deze onderzoeksprojecten zijn de directe aanleiding voor een project rond kleuterparticipatie voor de Stad Gent, waarvoor een subsidie kan worden uitgereikt van €40.000.

Het project waarvan sprake valt uiteen in drie grote luiken:

1. De ontwikkeling van een film met voorbeelden van inspirerende praktijken (€25.000; de kosten van de film worden niet voor 100% aangerekend: de research en productie worden via eigen middelen van VBJK betaald).
2. Het opzetten en het begeleiden van een lerend netwerk van pedagogische begeleiders uit onderwijs en kinderopvang uit de verschillende netten, in samenwerking met Onderwijscentrum Gent, met als doel Gentse scholen en kinderopvangvoorzieningen te ondersteunen inzake de transitie naar de kleuterklas (€10.000).
3. De organisatie van een conferentie in september 2017, gericht naar allen die rond kleuterparticipatie werken (€5.000; de kosten van de conferentie worden niet voor 100% aangerekend, er worden ook middelen via FWO en VBJK geïnvesteerd).

In wat volgt worden de luiken beknopt besproken.

2. Luik 1: Film met 'inspiring practises' inzake transitie naar de kleuterklas

Om beleids- en praktijkaanbevelingen concreet te maken zijn we op zoek gegaan naar inspirerende praktijken die een illustratie zijn van een warme transitie naar de kleuterschool.

Na consultatie van o.m. het Onderwijscentrum Gent en de Schepen van Onderwijs van de Stad Gent werd ervoor geopteerd om een hoofdfilm van 15 min en een reeks van 5 à 7 korte filmpjes over deelthema's te maken die voorbeelden toont van inspirerende praktijken van een warme overgang naar de kleuterklas, welke allen getuigen van de noodzakelijke zorg voor kinderen, ouders én medewerkers.

De film heeft de volgende doelstellingen:

- De film kan worden gebruikt door het Onderwijscentrum Gent, team Ouderbetrokkenheid en brugfiguren en team Brede School en wordt ter beschikking gesteld van pedagogische begeleiders van Gentse scholen en kinderopvangvoorzieningen van de verschillende netten.
- Visueel vertalen van de onderzoeksresultaten en aanbevelingen uit de onderzoeksprojecten, die op de conferentie zullen worden voorgesteld.
- Waarderen en exposure geven aan bestaande praktijken binnen de Gentse kleuterscholen uit verschillende netten die een innovatieve en kwaliteitsvolle aanpak hebben uitgebouwd inzake een warme transitie naar de kleuterklas.
- Inspiratie geven aan directies, begeleiders en praktijkmedewerkers van kleuterscholen van verschillende netten via vorming en begeleiding aan de hand van de bij de DVD ontwikkelde handleiding/leidraad.

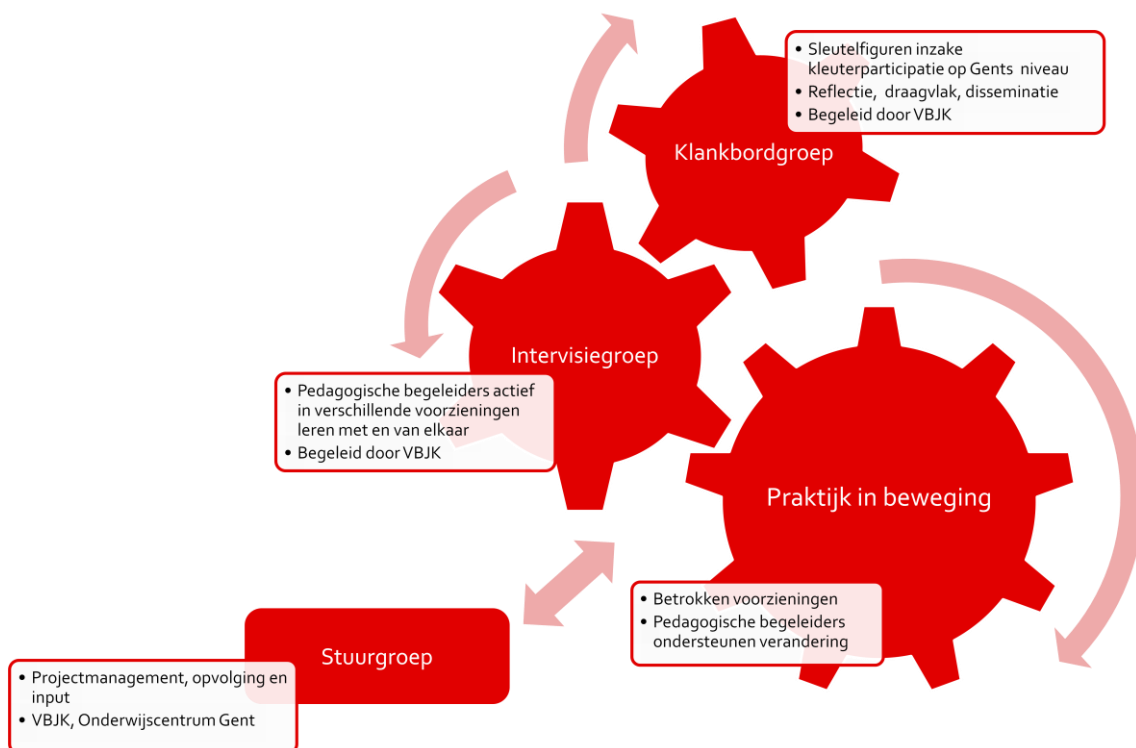
Jarenlange ervaring van VBJK in het ontwikkelen van didactische films leert dat dit een krachtige tool is om professionelen te inspireren en te ondersteunen in hun werk. Een visueel aantrekkelijke en kernachtige film kan ook beleidsmakers op lokaal, en Vlaams niveau inspireren en leiden tot structurele veranderingen ten voordele van kinderen, ouders en medewerkers.

3. Luik 2: Lerend netwerk van pedagogische begeleiders uit onderwijs en kinderopvang (januari 2017 - mei 2018)

In overleg met de pedagogische begeleidingsdiensten onderwijs en kinderopvang uit de verschillende netten wordt een ondersteuningstraject opgezet met als doel om via de pedagogische begeleiders Gentse scholen en kinderopvangvoorzieningen te ondersteunen inzake kleuterparticipatie en de transitie naar de kleuterklas. Dit zal gebeuren onder de vorm van een lerend netwerk.

De term 'Lerend Netwerk' is een vlag die vele ladingen dekt. Volgens het ERATO / IEDPE model (zie verder) bestaat een Lerend Netwerk uit vier 'schakels' op verschillende niveaus die elk een eigen dynamiek en een eigen soort vergadering kennen. Om duurzame verandering te realiseren, moet er niet alleen aandacht gaan naar het werk dat elke 'schakel' apart levert, maar dient verbinding gelegd te worden met de andere niveaus. Hierin ligt een belangrijke taak voor de netwerkbegeleiders.

Onderstaande figuur illustreert de samenhang tussen de verschillende onderdelen van het overkoepelend Lerend Netwerk. In de tekst eronder gaan we er kort op in.

1. De praktijk in beweging: betrokken basisscholen en kinderopvangvoorzieningen

Dit is het concrete niveau van de betrokken scholen en kinderopvangvoorzieningen zelf: de teams en de medewerkers die het praktijkwerk doen en innovatieve acties op touw zetten om voor alle kinderen en hun ouders een warme transitie naar de kleuterklas te realiseren. Zij worden hierin ondersteund en begeleid door hun pedagogische begeleiders.

2. De intervisiegroep

De pedagogische begeleiders uit onderwijs en kinderopvang zullen tijdens het traject regelmatig samenkomen om ervaringen uit te wisselen en van elkaar te leren. Dit is het 'hart' van het Lerend Netwerk, waar 'peer learning' gefaciliteerd wordt door de netwerkbegeleiders, waar interessante inspiratiebronnen worden aangereikt en waar input van de verschillende niveaus van het Lerend Netwerk wordt samengebracht. De intervisiegroep komt in de projectperiode vijf keer bijeen.

Twee medewerkers van VBJK zullen in duo de intervisiegroep begeleiden. Om peer learning in de intervisiegroep tot stand te brengen, wordt gewerkt met ervaringsuitwisseling, praktijkanalyse via casussen en het delen van kennis en materialen vanuit de ervaringen in de verschillende scholen en kinderopvangvoorzieningen.

De film met inspirerende praktijken die in het eerste luik van dit project wordt ontwikkeld, zal in de intervisiegroep alsook in de concrete begeleiding op de werkvloer gehanteerd worden als reflectie-instrument. De ervaringen die daarmee worden opgedaan, worden uitvoerig gedeeld, geëvalueerd en gedocumenteerd. Deze documentatie zal nadien gebundeld worden en beschikbaar gesteld aan kleuterscholen, kinderopvangvoorzieningen en pedagogische begeleiders van de verschillende netten. Op die manier worden de opgedane ervaringen ten volle gewaardeerd en benut als een leidraad bij het gebruik van de film.

3. De klankbordgroep

De veranderingsprocessen die in de praktijk ingezet worden, leiden onvermijdelijk ook tot inzicht in structurele aspecten en drempels. Om de dynamiek van die processen in de praktijk te ondersteunen is het essentieel dat er parallel aan de intervisiegroep een klankbordgroep samenkomt.

Tijdens de bijeenkomsten van de klankbordgroep wordt het verloop van het project (de drie luiken) besproken. De agenda wordt in grote mate bepaald door wat uit de intervisiegroep naar voren komt als te bespreken knelpunten, maar ook beleidsimplicaties van het project en input voor disseminatie zullen aan bod komen. De leden van de klankbordgroep engageren zich immers om actie te ondernemen om het project en de projectresultaten bekend te maken. Op deze manier creëren we een grotere gedragenheid voor het project en verhogen we de kans op brede verspreiding en structurele inbedding van de resultaten. Het verslag van deze bijeenkomsten gaat ook via de vertegenwoordigers in de intervisiegroep terug naar de praktijkmedewerkers.

De klankbordgroep bestaat uit de directies van de betrokken scholen en regiocoördinatoren van kinderopvangvoorzieningen, leden van de LOP werkgroep 'Kleuterparticipatie', vertegenwoordigers van het Onderwijscentrum Gent, vertegenwoordigers van diensten kinderopvang uit alle netten en vertegenwoordigers van het brugfigurenteam. VBJK staat in voor het organiseren, voorbereiden en voorzitten van de klankbordgroep. De klankbordgroep komt in de projectperiode twee keer samen.

4. De stuurgroep

De voorbereiding, begeleiding en opvolging van de intervisiegroep en de klankbordgroep gebeurt vanuit een samenwerking tussen VBJK en het Onderwijscentrum Gent. In deze stuurgroep wordt het project 'intern' opgevolgd (projectmanagement) en kunnen knelpunten worden besproken die zich

in de loop van het project voordoen. Waar nodig worden op dit niveau beslissingen genomen over eventuele bijsturing van het Lerend Netwerk. De stuurgroepbijeenkomsten zijn ondersteunend voor de betrokken medewerkers tijdens de uitvoering van het project en kunnen gebruikt worden om inhoudelijke input aan te leveren.

4. Luik 3: Conferentie in september

Op 22 september 2017 wordt vanuit de samenwerking tussen het VBJK, het Steunpunt Diversiteit en Leren, de vakgroep Sociaal Werk en Sociale Pedagogiek en het Onderwijscentrum Gent een conferentie georganiseerd. Doel hiervan is het bekend maken van de resultaten van de drie onderzoeksprojecten, draagvlak creëren voor de thematiek van kleuterparticipatie en transitie naar de kleuterklas met evenwaardige aandacht voor zorg en leren.

De verschillende films die in het eerste luik van dit projectvoorstel worden ontwikkeld zullen op deze conferentie getoond worden. Verder maakt deelname aan de conferentie expliciet onderdeel uit van het ondersteuningstraject met het lerend netwerk van pedagogische begeleiders uit onderwijs en kinderopvang.

5. Achtergrond

5.1 Wat kunnen we leren van onderzoek?

"Teveel jonge kinderen ervaren de transitie naar school als een culturele schok, en elke dag brengt teveel uitdagingen met zich mee of het verkeerd soort uitdagingen." (Broström, 2005)

De laatste decennia wordt in toenemende mate aandacht besteed aan opvang en onderwijs voor kinderen tussen 0 en 6 jaar oud. Zowel internationale onderzoeksrapporten als beleidsdocumenten erkennen het belang van kwaliteitsvolle voorschoolse leerervaringen van de jongste kinderen als een belangrijk fundament voor het latere leven. Kwaliteitsvolle kleuterscholen en kinderopvang spelen een heel belangrijke rol om de fundamenten te leggen voor levenslang leren en dat het kan bijdragen tot een succesvolle carrière in het verplichte onderwijs van 6 tot 18 jaar (Peeters & Hulpia, 2015). Vooral voor kinderen die leven in maatschappelijk kwetsbare situaties blijkt dit erg belangrijk (Bennett 2012; Leseman and Slot 2014; Matthews and Jang 2007; Melhuish *et al.* 2015).

Onderzoek toont aan dat de positieve effecten op het leervermogen van kinderen ook af hangt van de kwaliteit van het onderwijs op elk niveau van het onderwijssysteem en vooral van de overgangen tussen de verschillende niveaus (Peeters & Hulpia, 2015). In de literatuur wordt de transitie van thuis naar school of van kinderopvang naar school niet als een gebeurtenis van één dag omschreven maar als een 'proces van continuïteit en verandering'. Er treedt een verandering van relaties op, de manier van omgaan met de kinderen verandert, kinderen komen in een andere omgeving, ruimte, en er wordt een andere tijdsindeling en context van leren gehanteerd (Fabian & Dunlop, 2006). De transitieperiode begint een tijd voor de kinderen naar school gaan en duurt tot het moment waarop de kinderen en hun gezinnen een gevoel van betrokkenheid bij de school ervaren en dat de leerkrachten dit gevoel van betrokkenheid erkennen (Hayes, 2011).

Transities tussen thuis / kinderopvang en school blijken vooral voor kinderen en ouders die in een maatschappelijk kwetsbare positie leven een 'moeilijke' periode, met mogelijks een negatieve impact. Uit een studie in opdracht van de Europese Commissie over de rol van voorzieningen voor opvang en onderwijs van jonge kinderen (OOJK) in het voorkomen van vroegtijdig schoolverlaten blijkt dat de sociale en culturele achtergrond van de gezinnen de transities beïnvloedt (Dumcius, Peeters *et al.*, 2014). Kinderen die thuis een andere taal spreken dan de dominante taal op school of kinderen die een andere culturele achtergrond hebben, kunnen bijzonder kwetsbaar zijn gedurende de transities. Zeker wanneer de kleuterschool geen ondersteunend beleid heeft (naar kinderen, ouders én medewerkers toe), ervaren zij heel wat moeilijkheden tijdens de instapperiode in de kleuterklas (Amisic *et al.*, 2007). Zo leert een recent Brussels onderzoek ons dat het welbevinden van de jongste kleuters van 2,5 jaar in het Franstalige onderwijs in Brussel die thuis geen Frans spreken en niet naar de kinderopvang gingen, beduidend lager ligt dan dit van jonge kleuters die thuis wel Frans spreken en naar de kinderopvang geweest zijn (Amerijckx & Humblet, 2012; 2015). In een andere recente kleinschalige thesisstudie in regio Aalst, werden kansarme ouders bevroegd over de transitie naar het kleuteronderwijs. Het is opvallend dat deze ouders de transitie van thuis naar het kleuteronderwijs als problematisch ervaren en associëren met 'wenen'. *"Mijn kind heeft maar 4 weken geweend, mijn kind heeft maar 2 maand geweend."* (Van Oudenhove, 2013).

Daarenboven wees een UNICEF rapport erop dat stressvolle situaties negatieve gevolgen kunnen hebben op de ontwikkeling, de leeransen en het welbevinden van jonge kinderen (Unicef Innocenti Research Centre, 2008). Kinderen die reeds naar de kinderopvang geweest zijn en/of kinderen die de dominante taal van het school als instituut kunnen begrijpen, lijken zich makkelijker te kunnen 'aanpassen' aan de schoolse, collectieve cultuur en krijgen zo meer kansen om zich te ontwikkelen op verschillende vlakken die van belang zijn voor hun participatie en hun welbevinden in het hier en nu, maar ook voor hun latere schoolcarrière (Amerijckx & Humblet, 2012; 2015).

Een goede en warme overgang is noodzakelijk voor iedereen; zeker voor kinderen met een maatschappelijk kwetsbare achtergrond. Het Vlaamse onderwijssysteem waarbij kinderen vroeg naar school gaan en waarbij de voorschoolse educatie opgedeeld is in kinderopvang en kleuterschool houdt volgens Woodhead en Moss (2007) echter een extra gevaar in voor deze kinderen, omdat het een extra transitie op heel vroege leeftijd bevat. En, zo leert onderzoek ons, elke transitie is een enorme stap voor kinderen en ouders, een stap die elke keer weer aanpassing vereist (Dumcius, Peeters et al., 2014).

Een andere risicofactor bij transitie is het gebrek aan coördinatie tussen kinderopvang en kleuterschool binnen een 'split system'. In tegenstelling tot 'integrated systems', waar kinderopvang en kleuteronderwijs geïntegreerd zijn in één systeem voor kinderen van 0 tot 6 jaar, met eenzelfde curriculum, type professioneel en pedagogische visie, hanteren landen met een split system een opsplitsing tussen kinderopvang voor kinderen van (ongeveer) 0 tot 3 jaar en kleuteronderwijs voor (ongeveer) 3- tot 6-jarigen. Het zijn dan aparte beleidsbevoegdheden met verschillende kwaliteitscriteria en visies en waarbij het contact tussen beide 'werelden' niet steeds een evidentie is. Bovendien wordt de kinderopvang vaak vereenzelvigd met 'zorgen' voor jonge kinderen; terwijl onderwijs en de kleuterschool enkel gezien wordt als een 'educatieve' setting, met weinig waardering voor zorgaspecten. Maar zowel in de kinderopvang als in de kleuterschool zijn beide aspecten belangrijk.

Daarnaast is er ook een gebrek aan 'problem ownership': niemand voelt zich verantwoordelijk voor de problemen die kinderen en ouders ervaren. De kleuterschool is vaak van mening dat jonge kinderen die problemen ervaren niet goed zijn voorbereid door de kinderopvang of door de ouders. Het Europees onderzoek over de rol van OOJK in het voorkomen van vroegtijdig schoolverlaten stelt ook vast dat er een verschil is in verwachting over de competenties waarover de kinderen moeten beschikken bij transities (Dumcius, Peeters et al., 2014). Bijvoorbeeld in Vlaanderen is de thematiek zindelijkheid een heikel punt in de transitie. Wettelijk gezien mogen kinderen die niet zindelijk zijn niet geweigerd worden in de kleuterschool. Bovendien adviseert Kind en Gezin ouders om zindelijkheid niet te forceren en kinderbegeleiders in de kinderopvang zijn gewoon om met kinderen om te gaan die niet zindelijk zijn. In een context van een gebrekkige omkadering van de zorg van jonge kinderen in het kleuteronderwijs (wat een probleem is dat af en toe terug komt in het kleuteronderwijsbeleid sinds de jaren '70), ervaren kleuterleid(st)ers het niet zindelijk zijn van kinderen vaak als een hinderpaal voor de pedagogische activiteiten en het leren van de kinderen. (De Ronne, 2010; Vermandel, Kaerts, Van Nunen, Wyndael, & Van Hal, 2010). We kunnen besluiten dat de overgang naar de kleuterschool in een split systeem extra aandacht vraagt.

5.2 Korte voorstelling VBJK

VBJK is een centrum voor Vernieuwing in de Basisvoorzieningen voor Jonge Kinderen, dat nauw samenwerkt met de vakgroep Sociaal Werk en Sociale Pedagogiek. Het is een door de Federale Overheid erkend onderzoekscentrum dat onderzoek doet naar de opvoeding, onderwijs en opvang van kinderen. VBJK zet innovatieprojecten op, zowel in nationale als internationale context. Tevens maakt VBJK ook vormingsproducten verkrijgbaar in verschillende Europese talen. Het kantoor in Gent beschikt over een documentatiecentrum waar men materiaal kan ontlenen. VBJK realiseert dit in een partnerschapsakkoord met Kind en Gezin en met middelen uit diverse projectsubsidies.

VBJK kent een lange traditie in het maken van kwaliteitsvolle praktijkfilms. Enkele referenties kunnen worden bekeken op www.vbjk.be. Zo werd enkele maanden geleden nog een film over eten in kinderopvang en kleuterschool gerealiseerd ('Dat lust ik heel graag', 2016) waarin de inspirerende praktijk van Gentse voorzieningen werd getoond.

Verder heeft VBJK reeds vele jaren ervaring in het begeleiden van veranderingsprocessen in voorschoolse voorzieningen (0-6). Omdat traditioneel meer aandacht uitgaat naar de doelen van de begeleiding (wat willen we bereiken) dan naar de processen (hoe gaan we dat duurzaam bereiken) en de literatuur hierover schaars is, trad VBJK jaren geleden toe tot een internationaal netwerk van begeleiders in voorschoolse voorzieningen: het *Institut Européen pour le Développement du Potentiel de tous les Enfants*, kortweg IEDPE. Doel van dit netwerk was om methodieken uit te wisselen en te komen tot wetenschappelijk onderbouwde begeleidingsmethoden die succes faciliteren op het vlak van:

- zelfvertrouwen van de teams,
- respect voor elk echelon en voor de eigenheid van het lokale management,
- solidariteit binnen teams,
- solidariteit tussen teams,
- duurzaamheid van de verandering,
- breedte van de verandering,
- structurele verankering van de verandering,
- overdraagbaarheid van de processen.

Als resultaat van dit uitwisselings- en onderzoeksproject werd een methodiek ontwikkeld en gedocumenteerd die VBJK sindsdien met succes hanteert (Erato, 2011). Ook binnen het voorliggende projectvoorstel zal het lerend netwerk volgens deze methodiek begeleid worden¹.

¹ Erato (2011). *Analyse, evaluate and innovate. A guide for early childhood education and care (0-6)*. The Hague: Bernard Van Leer Foundation.

Pirard, F., & Barbier, J. M. (2012). Accompaniment and quality in childcare services: the emergence of a culture of professionalization. *Early Years*, 32(2), 171-182.

VBJK beschikt over volgende expertise en troeven met relevantie voor het huidige projectvoorstel:

- expertise op vlak van toegankelijkheid en diversiteit in basisvoorzieningen (kinderopvang en kleuteronderwijs) voor jonge kinderen en gezinnen,
- expertise in begeleiden van innovatie- en veranderingstrajecten,
- ruime ervaring in productontwikkeling,
- ruime ervaring in implementatie en disseminatie van duurzame innovaties (inclusief de organisatie van conferenties),
- onderzoekswerk (VBJK is een door de Federale Overheid erkend onderzoekscentrum).

Enkele voorbeelden van relevante projecten:

'EDUCARE: Transitie in de Nederlandstalige voorschoolse voorzieningen' (VGC)

- Doelstelling: Binnen de Brusselse context tegemoetkomen aan de communicatie van de Europese Commissie (2011) over integratie kinderopvangkleuterschool en aan de VLOR-aanbevelingen over een warme overgang tussen opvang en onderwijs, door modellen aan te reiken die de transitie voor peuters en kleuters minder stressvol maken.

- In 2015 werd een vooronderzoek uitgevoerd: de onderzoeksvragen waren: Hoe verloopt deze transitie voor ouders, kinderen en medewerkers? Wat betekent dit voor hen? Wat zijn spanningsvelden? Wat zijn kansen en opportuniteiten om een warme transitie te realiseren om op die manier kinderen maximale ontplooiingskansen aan te bieden.

'PhD Onderzoek – Conceptualisering van zorg en educatie' (UGent)

- Onderzoek naar hoe zorg en educatie in het Vlaamse kleuteronderwijs wordt geconceptualiseerd vanuit het perspectief van ouders en professionele medewerkers.

- Doelstelling: tegemoetkomen aan de communicatie van de Europese Commissie (2011) over integratie kinderopvang - kleuterschool door een goede voorbereiding van de overgang tussen opvang en onderwijs.

- 2012-2016

'Onderzoek - De transitie naar de kleuterschool voor kinderen uit gezinnen in armoede' (FWO)

- Doelstelling: inzicht verwerven in de eerste schoolervaringen van kinderen uit gezinnen in armoede, bij hun transitie van thuis / kinderopvang naar de kleuterschool. Onderzoeken wat gemiste en geboden leerkansen zijn voor deze kinderen en hoe sociale ongelijkheid gereproduceerd wordt in de kleuterklas. Implicaties en aanbevelingen voor praktijk en opleiding kleuteronderwijs definiëren.

- I.s.m. Steunpunt Diversiteit en Leren en de vakgroep Sociaal Werk en Sociale Pedagogie

- 2015-2017

Analyse van de kwaliteit van de kleuterschool in Albanië , Bosnië-herzegovina, Kosovo en Montenegro in opdracht van UNICEF.

- Doelstelling: aanbevelingen formuleren naar UNICEF en naar beleid van de vier landen om hun kleuteronderwijs te hervormen(2015-2016)

- 2015-2016

Training of the trainers in Albanië over permanent leren in de kleuterschool in samenwerking met UNICEF en Department Onderwijs Albanië

- Doelstelling: via de Wanda-methodiek van pedagogisch begeleiden het kritisch reflecteren op de praktijk ingang te doen vinden in de kleuteronderwijs in Albanië

- 2016

'Coaches in de kinderopvang' - Begeleiding intervisietraject:

- Doelstelling: De uitbouw van kwaliteitsvolle pedagogische begeleiding in de kinderopvang ondersteunen, door coaches uit Pedagogische en Taalondersteunende Organisaties samen te brengen in een lerend netwerk.

- 2014-2016

'INTESYS: Together supporting vulnerable children through integrated early childhood services' (Erasmus+)

- Doelstelling: verbeteren van de toegankelijkheid en kwaliteit van basisvoorzieningen voor kinderen en gezinnen in een maatschappelijk kwetsbare positie. Dit door te streven naar een betere integratie van diensten, een meer holistische aanpak naar kinderen toe en het uitbouwen van een krachtig partnerschap met de ouders.

- 2015-2018

'Transatlantic Forum on Inclusive Early Years' (Koning Boudewijnstichting)

- Doelstelling: samenbrengen en bespreken van onderzoeksresultaten en praktijkervaringen over relevante thema's binnen ECEC, specifiek met betrekking tot kinderen met een achtergrond van migratie en/of armoede, en deze onder de aandacht brengen van de beleidsverantwoordelijken in Europa en de Verenigde Staten.

- VBJK is, samen met het Migration Policy Institute (VS), de operationele partner in dit project en staat mee in voor de inhoudelijke uitwerking van de conferenties van het Transatlantic Forum on Inclusive Early Years.

- 2013-2016

'When Wanda meets ISSA' (ESF)

- Doelstelling: Ondersteunen van competentieontwikkeling en professioneel leren in een context van diversiteit via de Wanda-methodiek in Tsjechië, Hongarije, Kroatië en Slovenië.

- 2013-2015

'Kinderopvang met sociale functie': begeleiding intervisietraject. (Kind&Gezin)

- Doelstelling: de kinderopvangsector ondersteunen bij het werken aan een toegankelijke en kwaliteitsvolle kinderopvang voor alle kinderen en ouders, met bijzondere aandacht voor de meest kwetsbare gezinnen en het decretaal verankerde 'recht op opvang'.

- Sinds 2009

'Kwaliteitsvol ouderbeleid': begeleiding collegagroepen. (Kind&Gezin)

- Doelstelling: De kinderopvang ondersteunen bij het werken aan een kwaliteitsvol ouderbeleid

'Impact of continuing professional development in ECEC' (Eurofound)

- Doelstelling: op een objectieve en systematische manier wetenschappelijke evidentie geven over welke soorten van permanent leren en bijscholing positieve effecten hebben op kinderen en op de kwaliteit van de voorzieningen voor jonge kinderen. (onderzoek)

- 2014-2015

'Kinderopvang en ouders: Partners in Opvoeding' (VGC)

- Doelstelling: de opvoedingsondersteunende rol van kinderopvang versterken.

- In 2013 begeleidde VBJK een traject met acht Brusselse kinderdagverblijven die willen inzetten op de opvoedingsondersteunende rol van kinderopvang.

Bibliografie

- Alvestad, M. (2009). Early childhood education and care policy in Norway. *European Early Childhood Education Research Journal*, 17(3), 416-424.
- Amerijckx, G, & Humblet, P. (2012). *The evolving issues of transition to preschool for children living in the Brussels Region*. Paper presented at the 22nd EECERA Conference, Porto, Portugal.
- Barnett, W.S., & Masse, L.N. (2007). Comparative benefit-cost analysis of the Abecedarian program and its policy implications. *Economics of Education Review*, 26, 113-125.
- Bennett, J. (2003). Starting Strong, the persistent division between care and education. *Journal of early childhood research*, 1(1), 21-48.
- Boudry, C. Peleman, B. (2013). *Knopjesman. Keuzes maken in buitenschoolse opvang*. [DVD]. Gent: VBJK.
- Broström, S. (2005). Transition Problems and Play as Transitory Activity. *Australian Journal of Early Childhood*, 30(3), 17-25.
- Dumcius, R, Peeters, J, Hayes, N, Van Landeghem, G, Siarova, H, Peciukonyté, L, . . . Hulpia, H. (2014). Study on the effective use of early childhood education and care (ECEC) in preventing early school leaving (ESL). Report for the European Commission DG Education and Culture. Brussels.
- European Commission. (2011). Early childhood education and care: Providing all our children with the best start for the world of tomorrow. Retrieved 1/08/2011, from http://ec.europa.eu/education/school-education/doc/childhoodcom_en.pdf
- Eurydice. (2009). Early childhood education and care in europe: Tackling social and cultural inequalities Brussels: EACEA.
- Fabian, H, & Dunlop, A - W. (2006). Outcomes of Good Practice in Transition Processes for Children Entering Primary School. from <http://unesdoc.unesco.org/images/0014/001474/147463e.pdf>
- Hayes, A. (2011). Transition to School: Position Statement. from <http://www.csu.edu.au/research/ripple/research-groups/etc/alb-trans-statement-AHayes.pdf>
- Heckman, J.J. (2006). Skill formation and the economics of investing in disadvantaged children. *Science*, 312(5782), 1900-1902.
- OECD. (2001). Starting Strong, Early Childhood Education and Care. Paris: OECD.
- OECD. (2006). Starting Strong II. Early childhood education and care. Paris: OECD.
- OECD. (2012). Starting Strong III. A quality toolbox for early childhood education and care. Parijs: OECD.
- Peeters, J. (2012). Kinderopvang en kleuterschool. Naar een holistische benadering van zorg en opvoeding. *ZORGBREED (ANTWERPEN)*, 9(35) 22-27.
- Peeters, J, Cameron, C, Lazzari, A, Peleman, B, Budginaite, I, Hauari, H, Siarova, H. (2014). *Impact of continuous professional development and working conditions of ECEC practitioners on quality*,

staff-child interactions and children's outcomes: A systematic synthesis of research evidence.
Gent: VBJK.

- Peeters, J. Lazzari, A. Peleman, B. (2015). Opvang en opvoeding van jonge kinderen: werkomstandigheden, permanent leren en kwaliteit van voorzieningen. Een systematisch literatuuronderzoek. *Kinderen in Europa* (extra nummer 2015); 6-7.
- Peeters, J. Hulpia, H. (2015). Kinderopvang en kleuterschool als basis voor het levenslang leren. *Kinderen in Europa* (extra nummer).
- Peeters, J., De Kimpe, C. & Brandt, S. (2016). The competent early childhood education and care system in the city of Ghent: A long-term investment in continuous professional development. In M. Vandenbroeck, M. Urban & J. Peeters. *Pathways to Professional Early Childhood Education*. London, New York: Routledge. pp. 57-71.
- Peeters, J; (2016). Quality of ECE services in Albania, Bosnia and Herzegovina, Kosovo and Montenegro. Geneva, Unicef, Gent VBJK.
- Peleman, B. Boudry, C. (2016). Opvang- en vrije tijd van schoolgaande kinderen: het perspectief van kinderen als brug tussen opvang en vrije tijd? In K. Van Nieuwenhove, L. Bartholomeus, E. Cuisinier, K. Gaublomme, & C. Peeters (Eds.), *Handboek Lokaal Jeugdbeleid* (pp. 263-277). Brussel: Politeia.
- Peleman, B. (2015). When children speak up: their ideas about quality in leisure time services. *Children in Europe* (29): 12-13.
- Peleman, B. Lannooye, F. Boudry, C. (2015). Ik tel mee! Kinderen in de buitenschoolse opvang. *KIDDO* (4): 23-25.
- Peleman, B. Boudry, C. Bradt, L. Van de Walle, T. Vandenbroeck, M. (2014). *Schoolkinderen en hun opvang. Wat leren ze ons over kwaliteit?* Gent: VBJK.
- Unicef Innocenti Research Centre. (2008). Report Card 8. The child care transition (Unicef Ed.). Florence.
- Van Laere, K., Peeters, J., & Vandenbroeck, M. (2012). The Education and Care Divide: the role of the early childhood workforce in 15 European countries. *European Journal of Education*, 47(4), 527-541. doi: 10.1111/ejed.12006
- Van Laere, K. Peleman, B. Pulinx, R. (2015). De instap: een warme opstap? *Kleuters en ik*. (31); 4: 3-7.
- Van Oudenhove, M. (2013). Ervaringen en betrokkenheid van ouders bij de instap in het kleuteronderwijs. Universiteit Gent, Gent.
- Vandenbroeck, M. (2006). The persistent gap between education and care: A 'history of the present' research on Belgian child care provision and policy. *Paedagogica Historica*, 42(3), 363-383. doi: 10.1080/00309230500336814